

19. Yüzyılda Üretilmiş Göç Temalı Reklâm ve İllüstrasyon Tasarımları

Migration Themed Advertising and Illustration Designs Produced in the 19th Century

Bayram BOZHÜYÜK¹

¹Gaziantep Üniversitesi, Güzel
Sanatlar Fakültesi, Grafik Sanatlar
Bölümü, Gaziantep, Türkiye

Öz

19. yüzyıl insanlık tarihinde önemli teknolojik ve bilimsel gelişmelerin olduğu bir dönem olmuştur. Endüstriyel devrim dünyayı hızla değiştirmiş yeni iş imkânları ve üretim modelleri toplumların önlerine sunulmuştur. 19. yüzyılda dünyada endüstriyel gelişim devam ederken işçi sınıfı ortaya çıkmıştır. Sanayi Devrimi'ni yaşayan gelişmiş ülkelerde köyden kente göçler başlamış ve şehirlerin yapısı değişikliklere uğramıştır. Buna ek olarak sömürgeleştirilen ya da siyasi karışıklığın olduğu coğrafyalardan insanlar gelişmiş ya da gelecek vadeden ülkelere göç etmiştir. Bu durum iş gücüne katkıda bulunduğu gibi, Sanayi Devrimi'ni yaşayan ülkelerde birtakım sosyal ve kültürel değişimler meydana getirmiştir. Bu önermeleri desteklemek sosyal biliminin araştırma konusu olmasının yanında görsel sanatlar alanında da incelenmesi gereken bir konudur. Çünkü 19. yüzyıla ait üretilmiş grafik tasarım çalışmaları bulunmaktadır. Bu çalışmalar arasında en önemlisi afiş tasarımlarıdır. Araştırmanın amacı 19. yüzyılda üretilmiş afişlere örnekler sunarak göçün aslında insanlık tarihinin her zaman yaşadığı önemli bir olgu olduğunu göstermektir. Afişler üzerinden Sanayi Devrimi dönemi toplumlarının göç konusundaki davranışları nitel araştırma yöntemleriyle açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Grafik, reklam, illüstrasyon, Göç

ABSTRACT

The 19th century was a period of significant technological and scientific developments in human history. The industrial revolution rapidly changed the world and new job opportunities and production models were presented to societies. In the 19th century, while industrial development continued in the world, the working class emerged. In developed countries that experienced the Industrial Revolution, migration from villages to cities began and the structure of cities underwent changes. In addition, people from colonized or politically unstable geographies migrated to developed or promising countries. This contributed to the labor force and brought about some social and cultural changes in the countries that experienced the Industrial Revolution. Supporting these propositions is not only a research topic of social sciences, but also an issue that needs to be examined in the field of visual arts. Because there are graphic design works produced in the 19th century. The most important among these works are poster designs. The aim of the research is to show that migration is actually an important phenomenon that human history has always experienced by presenting examples of posters produced in the 19th century. Through the posters, the behaviors of the societies of the Industrial Revolution period on migration were tried to be explained with qualitative research methods.

Keywords: Graphic, Advertising, Illustration, Immigration

Giriş

Tarih boyunca önemli olaylar ve yüzyıllık çağ dönümleri şimdiye kadar hep teknolojik ilerlemeyi beraberinde getirmiştir. Teknolojik ilerlemenin toplumlar üzerinde birtakım değişimleri beraberinde getirdiği de bilinen bir gerçektir. 19. yüzyıl da insanlık tarihinin önemli bir zaman dilimini oluşturmaktadır. 18. yüzyıl sonunda yaşanan Fransız ihtilali ve milliyetçilik düşünceleri toplumlar üzerinde etkili olmuştur. Bunun yanında dünyanın keşfi sürmekte ve batılı devletler Avrupa dışındaki bölgelerde koloniler kurmuş ve sömürgecilik faaliyetleri yürütülmüştür. Sömürgelerden elde edilen ekonomik gelişim sonucu ortaya çıkan hammadde ve üretim ihtiyaçları buhar gücünün kullanılması Sanayi Devrimi'ni başlatmıştır.

Geliş Tarihi/Received 13.08.2024
Revizyon Talebi/Revision Requested 14.03.2025
Son Revizyon/Last Revision 15.03.2025
Kabul Tarihi/Accepted 16.03.2025
Yayın Tarihi/Publication Date 27.03.2025

Sorumlu Yazar/Corresponding author:

Bayram BOZHÜYÜK

E-mail: byram27@hotmail.com

Cite this article: Bozhüyük, B. (2025). Migration themed advertising and illustration designs produced in the 19th century. *Art Vision*, 31(54), 29-36.

<https://doi.org/10.32547/artvision.1532829>

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Bu süreç sanayileşmiş ülkelerde birtakım sosyo-kültürel değişiklikleri ortaya çıkarmıştır. Üretim için ihtiyaç duyulan işgücü köyden kente göçü ortaya çıkardığı gibi kıtalararası göçün de başlangıcı olmuştur. 19. Yüzyıldaki kitlesel göçler küresel bir olgu haline gelmiştir. Kuzey Atlantik'ten, Güney Pasifik'e kadar dünyanın neredeyse göçlerden etkilenmeyen hiçbir köyesi kalmamıştır (McKeown, 2007, s. 1). Kıtalararası göçlerin amaçlarını iki taraflı düşünmek gerekmektedir. Birincisi iş gücü ve kölelik için toplanan nüfusun zorla gelişmiş ülkelerde çalışmaya zorlanması, ikincisi ise yeni kıtalarda yapılan Avrupalıların başta olduğu gönüllü göç olaylarıdır. Gönüllü göçen insanlar yeni coğrafyalarda yeni yaşam alanları bulmak veya refah için farklı yerlere gitmişlerdir. Bu bağlamda insanlar, yaşadıkları yerleri değiştirme eylemini çeşitli amaçlarla gerçekleştirmişlerdir: yaşam standartlarını yükseltme, zorlu koşullardan kaçma, siyasi baskı veya kişisel tercihlerle yapmıştır (Kaya, 2024, s. 144). Bu iki durumu anlatan göç temalı grafik tasarım işlerine ait örnekler 19. yüzyıl afişlerinde de rastlanmaktadır. Ayrıca 19. yüzyıldan itibaren sanayileşmiş şehirlerde toplum kültürünü çeşitli sanatsal alanlarda incelenebilir. Bu sanat türleri arasında grafik ve posterin kullanılması dönemin medyasını anlamak açısından da önemsenmesi gereken bir alandır.

Sanayi Devrimi ile beraber birçok alanda seri üretim ve makineleşmenin yaşanması grafik tasarım çalışmalarının üretilmesini de etkilemiştir. Grafik tasarımın basımındaki makineleşmenin yanında içerik bağlamında da kapitalist ekonominin doğmasında ticari çalışmalar artmıştır. 19. yüzyıl başında icat edilen fotoğrafın tasarımda kullanılması, kromolitografi baskı tekniğinin gelişimi, gravür ve yüzyıl sonuna doğru ortaya çıkan ofset baskı tekniği grafik üretim alanını çeşitlendirmiştir. Üretimdeki çeşitlilik sayesinde grafik tasarımın etki alanı gelişmiş ve dönemin taşımacılık şirketlerinin, markaların ve ülkelerin tanıtımlarının afişleri hazırlanmıştır. 19. yüzyılda hazırlanmış bazı alanlardaki afiş çalışmaları günümüze bırakılmış önemli birer belge niteliğindedir. Dolayısıyla yüzyıla ait göç olaylarına bağlı sosyal ve siyasi durumun grafik tasarım çalışmaları üzerinden okunması da sağlanabilir. Çünkü döneme ait görsel imgeler arasında afişler göç olgusunu anlatmada önemli bir yer taşımaktadır. Araştırmanın ilk bölümünde "19. yüzyıl Sanayi Devrimi döneminde yaşanmış göçlere kısaca bakış" başlığı altında 19. yüzyıla ait dönem özellikleri ve tarihi olaylar üzerinde kısa bilgiler ortaya konulmuştur. Çünkü posterlerin içeriğini öğrenmek için Sanayi Devrimi'ndeki tarihi ve sosyal olaylar hakkında kısaca bilgi sahibi olmak gerekmektedir. Araştırmanın diğer bölümünde ise 19. yüzyıla ait göç temalı afiş tasarımları, görsel örnekler ve anlatımlar yapılarak incelenmiştir. Bu yolla, göçün tarihsel ve kültürel bağlamda toplumlar üzerinde yarattığı etkilerin incelenmesinin yanı sıra, görsel açıdan ele alınmasının da grafik tasarım tarihi için önemli olduğu vurgulanmak istenmiştir.

Yöntem

Araştırmada Betimsel Model kullanılmıştır. Göç hakkında yerli ve yabancı kaynaklardan oluşan kapsamlı bir literatürden yararlanılmıştır. Öncelikle 19. yüzyıla ait göç olayları hakkında kısaca bilgi verildikten sonra konu işlenmiştir. Konu işlenirken reklam ve illüstrasyon tasarımlarına ait eserler ele alınmıştır. 19. yüzyılda göç olaylarının görsel açıdan okumaları nitel içerik analizi ile yapılmış ve analizler tarihsel verilerle desteklenip yorumlanmıştır. Bu sayede içerik, kaynak ve bulgular tutarlı bir biçimde ele alınmıştır.

Bulgular

19. yüzyıldaki baskı teknolojilerinin gelişmesi 19. yüzyıldaki sosyal ve bilimsel gelişmelerin grafik ürünler üzerinden araştırılıp, incelenmesinin yolunu açmaktadır. Bu fikirle 19. yüzyıla ait birçok göç temalı illüstrasyon reklam vs. görsel materyal araştırılıp yapılan literatür taramasıyla bağlantılı olanları seçilmiştir. Sosyolojik olguların görseller yoluyla desteklenip tutarlılığı incelenmiştir.

19. Yüzyıl Sanayi Devrimi Döneminde Yaşanmış Göçler

19. yüzyıl günümüz üretim ve küresel dünyasını anlamak için önemli bir dönüm noktasıdır. Çünkü bu yüzyıl içerisinde geleneksel yaşama şekilleri ve alışkanlıklar modern yaşam biçimiyle değişikliğe uğramıştır. İnsanlığın Tarih Öncesi çağlardan beri geliştirerek getirmiş olduğu geleneksel yaşam ve üretim modelleri 19. yüzyıl Sanayi Devrimi ve icatlarıyla geriye dönülemeyecek şekilde değiştirmiştir. Buharla çalışan gemiler ve trenler gibi Sanayi Devrimi yeniliklerinin yanı sıra Süveyş Kanalı ve demiryolları gibi şaşırtıcı altyapı projeleri, ürünlerin ve insanların dünya çapında hızlı ve ucuz taşınmasına olanak sağlamıştır. Bu teknolojik gelişme sanayileşmiş ülkelere dünyanın geri kalanına karşı giderek artan bir avantaj sağlamış ve dünya iş üretme konusunda küçülmeye başlamıştır (Parvanova, 2017, s. 99). Dolayısıyla 19. yüzyılın çalışma ve yaşam şekli günümüzü de ekonomik ve sosyal açıdan şekillendirmiştir. 19. yüzyıl, daha önce hiç olmadığı kadar büyük bir dizi büyük göçe tanık olmuştur. Milyonlarca insan 1750-1914 yılları arasında Dünya'da hareket halinde olmuştur (Getz, 2018, s. 2).

Sanayi Devrimi'nde deniz taşımacılığı ve coğrafi ilerleme kıtalararası göçün en önemli iki aracı haline gelmiştir. Sosyal hareketliliğin tarihi, genel olarak sosyal fırsatların artması veya durması olarak tarif edilmektedir (Kaelble, 1984, s. 490). Bu bağlamda 1800'lerin sonlarında dünyanın birçok yerinde insanlar evlerini terk edip yoğunluklu olarak Avustralya ve Amerika Birleşik Devletleri'ne göç etmeye karar vermişler. 1850'lerdeki altına hücum ya da Sanayi Devrimi'nin 19. yüzyıl Britanya'sındaki toplumsal ayaklanmalara yol açması gibi gelişmeler kıtasal göçleri artırmıştır. Mahsul kıtlığından, arazi ve iş kıtlığından, artan vergilerden kaçan pek çok kişi ABD'yi

ekonomik fırsatlar ülkesi olarak algılandığı için gelmiştir. Bu göçlerin içerisinde sadece Avrupalı değil, Çin’den gelen insanlar da bulunmaktaydı. (Library of Congress, n.d.).

Kıtalararası göçün yanında 19. yüzyılda kırsal kesimden şehirlere göç artmaya başlamıştır. Bunun sonucu kentleşme karşıtı eğilimler ve banliyöler gelişmiştir (Lloyd, 2007, s. 1). Bu dönemin sosyal hareketliliği kentleri ve kent tasarımı derinden etkilemiştir. Köye göçün en önemli gerekçeleri arasında kentsel kalkınma, daha iyi yaşam ortamı ve en önemlisi yeni iş kollarının ortaya çıkmasıdır. Sosyal hareketliliğin genel gelişimindeki ilk önemli faktör olan “mesleki değişim”in Sanayi Devrimi’nde gerçekleştiği kabul edilmektedir (Kaelble, 1984, s. 491).

Sanayi Devrimi olgusunun 18. yüzyıl sonunda İngiltere’de başlaması ve devamında Avrupalı ülkelerin sanayiye geliştirmeyi sürdürmesinin küresel sonuçları olmuştur. Buna rağmen Sanayi Devrimi dönemin gelişmiş ülkeleri arasında sınırlı bir alanda gerçekleşmiştir. Dolayısıyla 19. yüzyılda ve öncesinde sömürge haline getirilmiş topluluklar, toprağa dayalı geleneksel toplumlar veya koloni olan yerleri farklı bir yerde tutmak gerekmektedir. Sanayi Devrimi’nin Avrupa’da sınırlı kalması çağımızın olduğu gibi geçmişin de temel ekonomik sorunlarının temelini oluşturmaktadır (Alam, 1998, s. 2). Fakat endüstrileşmede ihtiyaç duyulan iş gücü için sömürgelerden getirilen insanlar 19. yüzyılın sanayi toplumunun anlaşılmasında önem arz etmektedir. Pazar yaratma aciliyeti, yeni malzeme ve gıdaya yönelik aralıksız talep, en sonunda, sanayileşen ulusların sömürge bölgelerini önceliklerine göre sınıflandırmasını gerektirmiştir (Webster vd., 2023, s. 1). Deniz taşımacılığı yapan şirketler farklı iş sahalarında çalıştırılmak için özellikle Afrika’dan insanları batı ülkelerine getirmiştir. Burada tarımsal üretim başta olmak üzere birçok alanda çalıştırılmıştır. Ayrıca sömürge topraklarındaki hammadde arayışı için deniz taşımacılığı ve madencilik firmaları 19. yüzyılda önemli hale gelmiştir. Örneğin Amerikan iç savaşından sonra pamuk endüstrisinin yeni bir hammadde temini ve işgücü kaynağına ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Batılı ülkeler bunun için Batı Afrika’ya, Hindistan’a ve Çin’e yönelmiştir. Bunun sonucu sömürge yerler batılı güçlere hazır bir pazar sağlamada önemli hale gelmiştir (Parvanova, 2017, s. 96). Bu duruma sömürgeci sanayileşme de denilmektedir.

Genel olarak sanayi dönemindeki toplumlarda göç kavramı incelenirken üç kategoriye ayrılabilir. Birincisi kolonilere veya yeni kıtalara refah içinde yaşamak için göç eden batılılar, ikincisi köyden kente yaşanan ülke içi göçler, üçüncüsü ise sömürge topluluklarından çalışmak için sanayileşmiş ülkelere getirilen insanlar.

19. Yüzyıla Ait Göç Temalı Reklam ve İllüstrasyon Örnekleri

Grafik tasarım 19. yüzyılda endüstriyel üretimin bir parçası haline gelmiştir. Şirketleşme ve markalaşmanın ortaya çıkışı ile tanıtım ve ürün paketleme vs. işlere gereksinimler artmıştır. Bununla birlikte baskı üretim teknolojilerindeki gelişimi de grafik tasarım işlerinin farklı yüzeyler üzerine basımını mümkün hale getirmiştir. Üretimin hızlanıp makineleşmesinden kaynaklanan dönemin en önemli sosyal olayları arasında göç bulunmaktadır. Göç konusunda da 19. yüzyıla ait önemli afiş ve illüstrasyon çalışmaları bulunmaktadır. Bu çalışmalar arasında özellikle taşımacılık firmalarına hazırlanmış veya kolonilere göçü özendiren içerikte tasarım çalışmaları bulunmaktadır. Araştırmada seçilen görseller de genelde göçü özendiren ya da insan taşımacılığı ile ilgilenen tasarım örneklerinden oluşmaktadır.

19. yüzyıl denizcilik firmalarının Reklam ve göç kavramları özellikle Amerika kıtası için ayrı bir inceleme konusu olabilir. İlk keşifler döneminden günümüze Amerika’nın tarihini göçler şekillendirmeye devam etmektedir. Sadece Amerika Birleşik Devletleri değil, güney ve kuzey Amerika’nın geniş topraklarına 19. yüzyılda birçok göç gerçekleşmiş, kıta genelinde de lokal göçler yaşanmıştır. Bu durum popüler kültür ve sinema tarihinde de sürekli işlenen bir konu olmuştur. Kıtalararası göçün olduğu 19. yüzyıla ait en önemli illüstrasyonlardan bir tanesi 1880 yılında Joseph Keppler tarafından yapılan “Herkes Hoş Geldiniz!” isimli illüstrasyondur. Bu illüstrasyonda Amerika Birleşik Devletleri’ne giden gemi Nuh’un gemisine atıfta bulunmaktadır. Aynı illüstrasyonda geminin kapısında duran Sam Amca her ulustan bir kadın ve bir erkek göçmenleri vaatleriyle karşılayarak Nuh ile özdeşleştirilmek istenmiş Amerika’nın bir kurtuluş yeri olduğu vurgulanmıştır (Görsel 1).

Görsel 1. Immigration (Keppler, 1880)

19. yüzyılda Amerika Birleşik Devletleri, Kuzey Amerika kıtasının batı topraklarına doğru genişleme politikası sırasında yerlilerle savaşımıştır. Savaşlar sonunda Amerikan vatandaşları yeni koloniler kurmak üzere kıtanın batısına doğru göç etmişlerdir. Batıya göçler daha refah yaşam, verimli topraklar ve altın gibi değerli madenlerin ele geçirilmesi için yapılmıştır. Bu göçler sadece kıta içerisinde kara yolu olmamış deniz taşımacılığı da kullanılmıştır. 1849 yılına ait bir deniz taşımacılığı firmasının, altına hücum posterleri bu olayı görsel olarak anlatmaktadır (Görsel 2).

Görsel 2. Clipper Ship Poster (American School, 1849)

19. yüzyılda Amerika Birleşik Devletleri'nde, uzak doğulu göçmenlere karşı uygulanan ayrımcılığın uzun bir tarihi vardır. Amerika kıtasına ait göç konusunun işlendiği Asyalılara karşı ırkçı temalı afişler bulunmaktadır. Görsel 3'teki poster, bir şirketin çamaşır ürününü tanıtmak için 1886 yılında yaptığı reklamdır (Görsel 3). Reklamdaki illüstrasyon o dönemde Çinlilerin nasıl beyaz insan tarafından görüldüğünün ve onlara nasıl davranıldığının bir tasviridir. Posterdeki illüstrasyonda, Sam Amca'nın artık çamaşır yıkamak için ihtiyaç duyulmayan bir grup Çinliyi dışarı attığını göstermektedir. Poster, ayrımcı Çin karşıtı duyguları açıkça resmetmektedir (Magic Washer, 1886).

Görsel 3. The Chinese Must Go (Magic Washer, 1886)

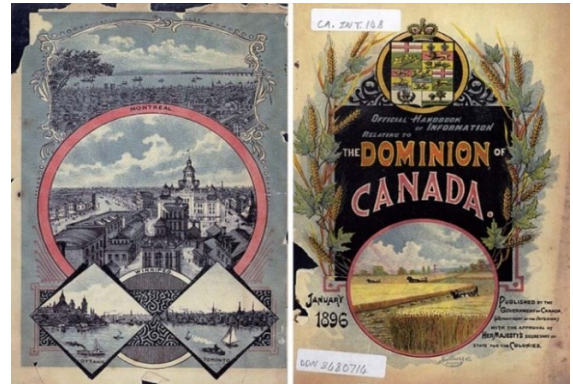
Almanya ve Hollanda gibi kıta Avrupa'sında da başta ekonomik sebepler olmak üzere bazı durumlardan dolayı Amerika kıtasına göçler yaşanmıştır. 18. yüzyılın başlarında

Almanya'da yaşanan ekonomik sorunlar ülkeden göç dalgasını da beraberinde getirmiştir. Bu göçler sadece Amerika Birleşik Devletleri yanında Güney Amerika ülkelerine de olmuştur. 1850'lerde Amerika Birleşik Devletleri'ne yaklaşık bir milyon Alman göçmen gelmiştir; Buna ek Avrupa'daki 1848 devrimlerinden gelen binlerce mülteci de dâhildir. Alman göçünün sonraki aşamalarında, yeni gelenler, yerleşik yerleşimcilere katılmıştır. Göçler sırasında Atlantik okyanusu deniz taşımacılığı önemli bir yer tutmuştur. O döneme ait deniz taşımacılığı yapan firmalarının afiş baskılarına örnek Görsel 4'te sunulmuştur (Görsel 4).

Görsel 4. People, Emigrants, Advert of Jean Stöckel and Company (Jean Stöckel and Company, 1840)

Yeni kıtalara göç ve kolonici yerleşimi sadece Amerika Birleşik Devletleri topraklarına olmamıştır. Kanada'nın tarımsal bakımdan zengin yerleşim alanlarına da 19. yüzyılda göçler yaşanmıştır. O döneme ait birçok afiş çalışması bulunmaktadır. 1890'ların ortalarında Kanada devleti tarafından her yıl göçmenlere yönelik çeşitli resimli el kitapları yayımlanmıştır. Yayınlar Kanada dışında özellikle de Britanya'da yaşayanlar için üretilmiştir (Bruce, n.d.). İllüstrasyonlarda çiftçiler altın renkli tahıllarını güneşli mavi bir gökyüzü altında hasat ederken göstermektedir. El kitabının arka kapağında ise Kanada'da gelişmekte olan şehirlerin tasvirleri bulunmaktadır (Görsel 5).

Görsel 5. Advertising for Immigrants to Western Canada: The Early Years, 1870-1897 (Warmuseum, n.d.)

Görsel tasarımlar yönünden göç okumaları Yeni Zelanda ve Avustralya için de yapılabilir. Yine 19. yüzyıla ait Avrupa'dan Okyanusya ülkelerine göçü özendirecek veya taşımacılık konusunda kampanyalar yapan firmaların reklamları bulunmaktadır. Ayrıca Avustralya ve Yeni Zelanda'da nüfusu arttırmak için yapılmış çağrı amaçlı afişler bulunmaktadır. Afişlere ait örnekler Görsel 6'da sunulmuştur (Görsel 6).

Görsel 6. (Solda) *First Scottish Colony for New Zealand* (New Zealand Land Co., 1839); (Sağda) *Liverpool and Melbourne* (White Star Line, 1858)

Kıtalararası büyük göçlerin yanında Sanayi Devrimi zamanında iş gücü için iç göçler de yaşanmıştır. 19. yüzyıl kırsaldan kentlere göçün yoğun yaşanmaya başladığı bir dönem olmuştur. Özellikle çelik üretimindeki teknolojik ilerlemeler, seri üretime yönelik büyük fabrikaların inşasına olanak sağlamıştır. Büyük ölçekli, iyi finanse edilen şirketler çoğu endüstriye hâkim olmaya başlayarak endüstrinin ölçeği ve organizasyonundaki gelişmelerle farklı iş kollarına ihtiyaç duyulmuştur (Layson ve Fink, 2012). Taşra ve köylerdeki insanları iş gücüne çağırmak için çeşitli reklam çalışmaları yapılmıştır. Bu iş ilanlarının örnekleri Görsel 7'deki gibidir (Görsel 7).

Görsel 7. *Mining Wages in Nineteenth Century Newspaper Job Advertisements* (Royal Dutch Library, n.d.)

Avrupalı çiftçi aileler, ekonomi daha fazla endüstrileştikçe topraklarını kaybetmişler. Birçok durumda, iş aramak için endüstriyel merkezlere taşınmışlar. Birçok kentli işçi geçimini sağlamakta zorluk çekmiştir (Getz, 2018, s. 3). Köyden kente göçlerin sonucunda kentli iş gücü, refah içerisinde yaşama umudu ile uluslararası göçlerin yoğunlaşmasında da temel etken olmuştur (Lesser, 2013, s. 88). Güney Amerika

toprakları 19. yüzyıla kadar İspanyol ve Portekizlilerin bir sömürge alanı olmuştur. 19. yüzyıldan sonra Avrupa ve Afrika'dan göçler yaşanmıştır. Özellikle Brezilya nüfusunun yapısı, tarihin farklı anlarındaki farklı göçmen dalgalarından büyük ölçüde etkilenmiştir. Yeni kimlikler yaratmak, Brezilya'ya göç edenlerin isteklerinden sadece biriydi. Bir diğeri ise sosyal ve kültürel ayrımcılığı ve bu, birçok kişinin emek, yerleşim ve sosyal alanları kapsamıştır (Lesser, 2013, s. 89). Zamanla, Brezilya hükümetleri geniş topraklarını doldurmak ve tarımsal üretimi artırmak için göç akışlarını teşvik etmiştir (Amaral ve Fusco, 2005, s. 1). 19. yüzyılın son çeyreğinde, Brezilya'ya göçmen girişi güçlü bir şekilde artmıştır. 1876'ya kadar göç, toprak sahibi toplulukları ortaya çıkartmış, São Paulo'daki kahve plantasyonlarına giderek daha fazla ilgi duyulmaya başlanmıştır. Burada yaşayan göçmenlere kahve mahsulünde çalışmaları karşılığında küçük toprak parçalarında ürün yetiştirmelerine izin verilmiştir. Özellikle Alman göçmenler vadilerdeki nehir kıyılarını ele geçirirken, 19. yüzyılın son çeyreğinde İtalyanlar kahve hasadında çalışmak üzere dağlık bölgelere yerleşmiştir (Academic, n.d.). Brezilya'ya göç temalı hazırlanmış 19. yüzyıla ait gazete ilanları ve afişler bu durumu görsel açıdan desteklemektedir (Görsel 8).

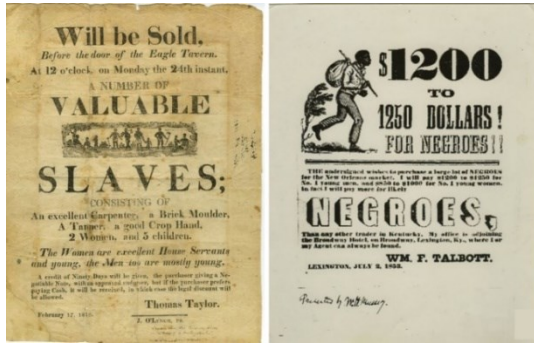
Görsel 8. (Solda) *Budrio e la Grande Emigrazione* (Lorenza, 1886), (Ortada) *Ferre in Brasile Per Gli Italiani* (Brasil Talian, n.d.), (Sağda) *Auswanderung nach Brasilien* (Wieser, n.d.)

19. yüzyılın başlarına kadar Latin Amerika ülkelerindeki kölelik uygulamaları devam etmiştir. 1888 yılında Brezilya'da kölelik yürürlükten kaldırılmıştır (Abolitionism in Brazil, 2025). Bu kararın alınmasındaki temel sebeplerden birisi 19. yüzyılın sonları boyunca artan göçler sayesinde kahve yetiştiricilerinin serbest emeği köleliğe tercih etmeye başlamasıdır (Brown University Library, n.d.). Zorunlu bir göçmenlik türü olan köle ticaretine ait "Revista Illustrada" dergisinin 1880 yılındaki dergi kapağındaki illüstrasyon köleliğe karşı duruşun ilk görsel çalışmaları arasındadır. Bu çalışmada uzakta zincirlerini kırmış bir melek figürü siyah köleye eziyet eden beyaz insana görünmektedir. Ayrıca 1888 yılında köleliğin kaldırılması sonucu beyaz insan ile siyah insanın anlaşmış olarak görüldüğü afiş çalışmaları yapılmıştır (Görsel 9).

Görsel 9. (Solda) *Revista Illustrada* (Agostini, 1880), (Sağda) *Agora Sim* (Arquivo Nacional, 1888)

Kıtalararası ticarete tarımsal ürünlerin ihracatı Sanayi Devrimi döneminde önemli bir yer tutmuştur. Tarımsal üretimde kolonilerde çalışan köleler kullanılmıştır. Özellikle kahve, çay, tütün ve farklı baharatların reklam ara yüzlerinde kölelerin illüstrasyonları yapılmıştır. Ayrıca farklı coğrafyalarda çalıştırılmak üzere köle satışı ilanları, afişler bulunmaktadır. Afrika ve köle taşımacılığı temalı örneklerden bazıları Görsel 10'da sunulmuştur (Görsel 10).

Görsel 10. (Solda) *Valuable Slaves* (Taylor, 1812), (Sağda) *Negroes* (Talbot, 1853)

1800'lerin başlarında çay, İngiliz halkı arasında popüler bir içecek haline gelmiştir. İngiltere ayrıca Çin ile olan ticaretleri üzerinde daha fazla kontrol istiyordu çünkü yalnızca Hong tüccarları olarak adlandırılan belirli yetkililerle ticaret yapabiliyorlardı (The National Archives, n.d.). Bunun üzerine Hong Kong, 1839'da birinci, Afyon Savaşı ile İngiliz sömürgesi haline gelmiştir. Hong Kong'un sömürgeleştirilmesi, bölgeyi Çin'in geri kalanından ayrı bir devlet egemenliği altında tutmuştur (Mizuoka, 2018, s. 35). Bu süreçte bir çok İngiliz kolonisine olduğu gibi Hong Kong'a da Britanya ve İrlanda'dan göçmenler yerleştirilmiştir. Oradan Çin, Pasifik kantonu olarak tanımlanmış ve binlerce göçmeni Kaliforniya altın madenlerine götürmek için deniz aşırı göç yolu olmuştur (Ho, 2020, s. 95). 19. yüzyıldan bu yana güneydoğu asya ülkelerine batılı yerleşimi sürmektedir. Günümüzde dahi Hong Kong genel olarak 'göçmenlerin şehri' olarak kabul edilir, bu da Hong Kong'un tarihinin büyük ölçüde göçle ilgili olduğunu göstermektedir (Wong, 2017, s. 73). Bu durumu destekleyen Çin ve Çin etrafındaki pasifik yollarında kargo ve

insan taşımacılığı yapan firmaların ilan ve illüstrasyonları bulunmaktadır (Görsel 11).

Görsel 11. (Solda) *A Brochure for the PMSS (Pacific Mail Steamship Company, n.d.)*, (Sağda) *Pacific Mail Steamship Company* (Desconocido, 1887)

Sonuç ve Öneriler

Göç geçmişte olduğu gibi günümüzde de bir sorun ve önemli bir değişken olarak yaşanmaya devam etmektedir. Dolayısıyla göç ve göçmenlik temalı konularda disiplinler arası çalışmaların yapılmasına devam edilmelidir. Her disiplin göç olgusunu kendi değerleri ile inceleyip göçün sebeplerini ve bırakmış olduğu sosyal ve kültürel izleri ortaya çıkarmalıdır. Sanat ve tasarım alanında çalışanların da göçlere dair çalışmalar sürdürmesi önem arz etmektedir. Çünkü göç ve göçmenlik sanat sosyolojisinin konusudur. Göçlerle ortaya çıkan sanatsal buluntular insanlık tarihini sadece yazınsal veya tarihsel olarak değil görsel açıdan da inceleme fırsatını sunmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın temel çıkış noktası göç olgusunun çalışma alanları arasında sanatın da olması gerekliliğini göstermektir.

19. yüzyılda sanatın birçok alanında önemli gelişmeler olmuştur. Bu gelişmeler plastik sanatlar alanında genelde resim başlığı altında değerlendirilmektedir. Ayrıca 19. yüzyıl grafik tasarım konusunda da ele alınması gereken zengin bir dönemdir. Dolayısıyla görsel sanatlar içerisinde, grafik tasarımı ile ilgilenen kişilerin incelenmesi gereken göç temalı çalışmalar bulunmaktadır. Bu kapsamda 19. yüzyıldaki gelişmeler ve göç olaylarına kaynaklardan yararlanılarak değerlendirmeler yapılmıştır. Daha sonra 19. yüzyılın dünyasındaki temel göç hareketleri anlatılmıştır. Göç olgusu görseller yoluyla örneklerle anlatılmak istenmiştir. Konunun teorik tutarlılığı grafik alanındaki görsel tasarımların gösterilmesiyle pekiştirilmiştir. Göçler makalede üç aşamada işlenmiştir; birincisi çeşitli siyasi ve ekonomik olumsuzluklardan iyi bir gelecek için yeni topraklara göçen Avrupalılar, ikincisi 19. yüzyılda daha iyi şartlarda yaşamak için köyden kente göçler, üçüncüsü ise zorunlu göçe tabi tutulan ve gittikleri yerlerde de siyasi ve sosyal haklarını zamanla kazanan köleler. Göçün 19. yüzyılda üç kategoride de var olduğunu gösteren illüstrasyon ve afiş reklamlar

ortaya konulmuştur. Araştırma sırasında 19. yüzyıla ait göç temalı daha birçok grafik çalışma ile karşılaşmıştır. Bu durum konunun araştırma alanı olarak ne kadar zengin olduğunu göstermektedir. Araştırma, göç ve göçmenlik olgusunun geçmişin endüstriyel dünyasını nasıl değiştirdiğini görseller yoluyla açıklamıştır. Bu yolla göç kavramının görsel dil aracılığıyla ifade edilmesi, grafik tasarımın sosyolojik gelişmelerle olan yakın ilişkisini göstermektedir. Dolayısıyla günümüzde yaşanan ve gelecekte yaşanması beklenen göçlerin görsel iletişim araçlarıyla açıklanmaya çalışılması bir yöntem haline gelebilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

- Abolitionism in Brazil. (2025, January 10). In *Wikipedia*. https://en.wikipedia.org/wiki/Abolitionism_in_Brazil
- Academic. (n.d.). Immigration to Brazil. In *Academic Dictionaries and Encyclopedias*. Retrieved August 14, 2024, from <https://en-academic.com/dic.nsf/enwiki/724387>
- Agostini, A. (1880). *Revista ilustrada* [Poster]. Wikipedia. https://en.wikipedia.org/wiki/Abolitionism_in_Brazil
- Alam, M. S. (1998). *Colonialism and industrialization: Empirical results*. Munich Personal RePEc Archive (1-35).
- Amaral, E. F., & Fusco, W. (2005). Shaping Brazil: The role of international migration. *Migration Information Source*, (June), 1-11. <https://www.ernestoamaral.com/docs/papers/MPI2005.pdf>
- American School. (1849). *Clipper ship poster* [Poster]. Musée Rodin, Paris, France. <https://www.art-prints-ondemand.com/a/americanschool19thcentury/clippershipposter1849prin.html>
- Amsterdam University Press. https://www.academia.edu/28614164/Exploring_Unseen_Social_Capital_in_Community_Participation_Everyday_Lives_of_Poor_Mainland_Chinese_Migrants_in_Hong_Kong
- Arquivo Nacional. (1888). *Agora sim* [Poster]. Wikipedia. https://en.wikipedia.org/wiki/Abolitionism_in_Brazil
- Brasil Talian. (n.d.). *Ferre in Brasile per gli Italiani* [Poster]. Brasil Talian. <https://www.brasiltalian.com/2014/08/merica-merica-america-america.html>
- Brown University Library. (n.d.). *Brazil: Five centuries of change: Immigration*. <https://library.brown.edu/create/fivecenturiesofchange/chapters/chapter-4/immigration/>
- Bruce, J. (n.d.). *Advertising for immigrants to Western Canada 1870-1930*. Canadian Museum of History. <https://www.warmuseum.ca/cmc/exhibitions/hist/advertis/ads1-01e.html>
- Desconocido. (1887). *Pacific mail steamship company* [Advert]. Wikipedia. https://es.m.wikipedia.org/wiki/Archivo:Pacific_Mail_Steamship_Co_1887.jpg
- Getz, T. (2018). *The long Nineteenth Century, 1750-1914: Crucible of modernity*. Bloomsbury Academic.
- Ho, D. Y. (2020). Hong Kong, China the border as Palimpsest. *Made in China Journal*, 3, 94-170. <https://doi.org/10.22459/MIC.05.03.2020.13>
- Jean Stoekel and Company. (1840). *People, emigrants, advert of Jean Stoekel and Company, travel agents in Basel* [Photograph]. Alamy. <https://www.alamy.com/stock-photo/emigration-advertisement.html?sortBy=relevant>
- Kaelble, H. (1984). Eras of social mobility in 19th and 20th century Europe. *Journal of Social History*, 17(3), 489-504. <https://www.jstor.org/stable/3787216>
- Kaya, B. (2024). Women on migration routes: Migration in the language of art and its reflections in contemporary art. *Düşbed*, 36(2024), 149-163. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/3643164>
- Keppler, J. (1880). *Immigration* [Illustration]. Albany. https://www.albany.edu/sites/default/files/styles/captioned_slider/public/2022-07/immigration-cover.jpg?itok=9J79hecu
- Layson, H., & Fink, L. (2012, May 14). *Chicago workers during the Long Gilded Age*. The Newberry DCC. <https://dcc.newberry.org/?p=14434>
- Lesser, J. (2013). *Immigration, ethnicity, and national identity in Brazil, 1808 to the present*. Cambridge University Press.
- Library of Congress. (n.d.). *Immigration to the United States, 1851-1900*. Classroom Materials at the Library of Congress, U.S. History Primary Source Timeline. Retrieved July 20, 2024, from <https://www.loc.gov/classroom-materials/united-states-history-primary-source-timeline/rise-of-industrial-america-1876-1900/immigration-to-united-states-1851-1900/>
- Lloyd, A. J. (2007). *Emigration, immigration and migration in Nineteenth Century Britain*. Gale Primary Sources.
- Lorenza, S. (1886). *Budrio e la grande emigrazione* [Poster]. Vikipedi. https://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:Manifesto_Emigrazione_San_Paolo_Brasile.jpg
- Magic Washer. (1886). *The Chinese must go* [Poster]. American History a Virtual Museum, United States. <http://blogs.shu.edu/americanhistory/project/the-chinese-must-go-magic-washer/>

- McKeown, A. (2007, December 13-14). *Global migration and regionalization, 1840-1940* [Conference Presentation]. Conference on Mapping Global Inequalities, Santa Cruz, California, United States. <https://escholarship.org/content/qt4t49t5zq/qt4t49t5zq.pdf>
- Mizuoka, F. (2018). Contrived laissez-faireism: The politico-economic structure of British colonialism in Hong Kong. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-69793-2>
- New Zealand Land Co. (1839). *First Scottish colony for New Zealand* [Poster]. Wikimedia. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/9a/Scottish_poster_advertising_emigration_to_New_Zealand.jpg
- Pacific Mail Steamship Company. (n.d.). *A brochure for the PMSS* [Brochure]. <https://opiumring.com/s-s-city-of-tokio>
- Parvanova, D. (2017). The industrial revolution was the force behind the New Imperialism. *ESSAI*, 15(30) 96-99. <https://dc.cod.edu/essai/vol15/iss1/30>
- Royal Dutch Library. (n.d.). *Mining wages in Nineteenth Century newspaper job advertisements* [Advert]. <https://dhlabs.nl/portfolio/mining-wages-in-nineteenth-century-newspaper-job-advertisements/>
- Talbott, WM. F. (1853). *Negroes* [Advert]. Boredpanda. <https://www.boredpanda.com/19th-century-ads-slave-sales-auctions/>
- Taylor, T. (1812). *Valuable slaves* [Advert]. Boredpanda. <https://www.boredpanda.com/19th-century-ads-slave-sales-auctions/>
- The National Archives. (n.d.). *Hong Kong and the Opium Wars*. <https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/hong-kong-and-the-opium-wars/>
- Warmuseum. (n.d.). *Advertising for immigrants to Western Canada: The early years, 1870-1897*. Canadian Museum of History. Retrieved July 20, 2024, from <https://www.warmuseum.ca/cmhc/exhibitions/hist/advertis/ads2-05e.html>
- Webster, R., Nowell, C., & Magdoff, H. (2023). Western colonialism. *Encyclopedia Britannica*. Britannica. <https://www.britannica.com/topic/Western-colonialism>
- White Star Line. (1858). *Liverpool and Melbourne* [Poster]. White Star Line Memorial Foundation. <http://www.wslmf.org/home/collections/>
- Wieser, L. (n.d.). *Auswanderung nach Brasilien* [Photograph]. Meine.stimme. https://meine.stimme.de/gueglingen/c-freizeit/auswanderung-nach-brasilien_a79919#gallery=default&pid=259041/
- Wong, S. (2007). Historical and cultural contexts of mainland Chinese migrants in Hong Kong. In *Exploring "unseen" social capital in community participation: Everyday lives of poor mainland Chinese migrants in Hong Kong* (pp. 73–96).